

3. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ Й МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Седляр О. С., Коробський Р.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ БОРГОМ УКРАЇНИ

Невід'ємною складовою становлення ринкової економіки та формування високого рівня конкурентоспроможності держави є розбудова державних фінансів. Головним інструментом впливу на даний процес є бюджетно-фіскальна політика. При цьому особливого значення набуває проблема зовнішньої заборгованості країни та розробка заходів боргової політики.

Інструментом забезпечення міжнародної конкурентоспроможності є удосконалення боргової політики держави. У 2007 р. Україна посідала 73 місце серед 131 економіки світу згідно з Індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI) „Глобального звіту про конкурентоспроможність” Всесвітнього економічного форуму. Серед конкурентних переваг економіки України, що налічує 18 пунктів, слід зазначити державний борг, що знаходиться на 17 місці у світовому рейтингу. Саме тому зовнішні запозичення України потрібно сприймати не як негативний чинник, а як чинник впливу на економіку, напрямок якого визначається виваженістю політики управління ним.

Зовнішній борг визначається як сумарні грошові зобов'язання держави, виражені грошовою сумою, які підлягають поверненню зовнішнім кредиторам на певну дату, тобто загальна заборгованість країни по зовнішнім позикам та несплаченим за ними відсотками.

Згідно з Бюджетним кодексом України законодавчо закріпленою є класифікація зовнішнього боргу за типом кредитора (заборгованість за позиками міжнародних організацій; заборгованість за позиками, наданими іноземними державами, у тому числі за позиками, наданими під гарантії уряду; заборгованість за позиками, наданими комерційними банками; заборгованість за позиками, наданими постачальниками; зовнішня заборгованість, не віднесена до інших категорій) та за типом боргового зобов'язання (довгостроковий борг, середньостроковий борг, короткостроковий борг, заборгованість за іншими зобов'язаннями).

Міністерством фінансів України для статистичного обліку зовнішнього державного боргу використовується класифікація за типом одержувача боргових зобов'язань, яка включає наступні види зовнішнього боргу: заборгованість міжнародним організаціям розвитку; заборгованість закордонним установам управління; інша зовнішня заборгованість; коригування через відмінність у вартісній оцінці.

Система управління зовнішнім боргом включає в свою структуру наступні складові елементи: мобілізацію коштів із зовнішніх джерел, організацію їх раціонального використання, здійсненню погашення запозичених коштів та організацію обслуговування зовнішнього боргу.

Аналіз зовнішньої заборгованості розвинутих країн показав, що дана група характеризується значними обсягами експорту капіталу (Німеччина – 10,1%, Японія – 11,8, Швейцарія – 4,6% світового експорту капіталу) та великою часткою валового боргу по відношенню до ВВП (Італія – 111,9%, США – 54,3%). Боргова політика США ґрунтується на принципі затвердження граничного розміру зовнішнього боргу Конгресом та функціонуванні єдиного казначейського рахунку, для країн зони євро характерна збалансованість бюджету, дотримання відповідності Маастрихським критеріям та незалежність центрального банку.

Країни, що розвиваються, характеризуються високим рівнем зовнішньої заборгованості (3 трлн. 47 млрд. дол. США), переважанням короткострокового боргу в структурі зовнішніх запозичень (77%), проблемами з обслуговуванням зовнішнього боргу (у 40% країн групи). Управління зовнішніми запозиченнями країн, що розвиваються, характеризується переходом від адміністративних до ринкових методів та принципів, широкому використанню схем реструктуризації та співробітництвом з бреттон-вудськими інститутами.

В рамках подолання світової проблеми бідності Всесвітнім банком та МВФ впроваджено програму полегшення боргового тягаря найбідніших країн світу - Ініціативу ХПК, головною метою якої є стимулювання економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності найбідніших економік світу.

В Україні на 1.01. 2008 р. державний та гарантований зовнішній борг становив 69937,4 млн. грн. або 78,81% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу або 13848,99 млн. дол. США. Державний зовнішній борг України становив 53487,9 млн. грн. (60,27%) або 10591,7 млн. дол. США. За стандартними показниками, що використовуються у світовій практиці для оцінки рівня боргового навантаження, Україна входить до групи держав із низьким рівнем зовнішньої заборгованості: валовий зовнішній борг дорівнює 16% ВВП або 39% річного експорту товарів та послуг.

В структурі валового боргу частка гарантованого зовнішнього боргу перевищує показник 25%, що свідчить про такі позитивні тенденції зовнішнього запозичення як перехід до ринкових принципів залучення коштів, контроль за цільовим використанням запозичень. Прямий зовнішній борг України на 59% складається з облігацій зовнішньої державної позики, що характеризує широке впровадження ринкових механізмів в систему управління зовнішніми запозиченнями та перехід до активного управління боргом. З 2004 р. спостерігається тенденція поступового зростання частки довгострокового боргу з 62,1% станом на 1 грудня 2004 р. до 73,1% на 01.01.2008 р., що свідчить про формування системи управління зовнішнім боргом та можливість розробки ефективної боргової стратегії.

Система забезпечення ефективності регулювання сфери боргових відносин з ціллю підвищення міжнародної конкурентоспроможності України має включати принципи забезпечення державного регулювання сфери боргових відносин, правову базу, ресурсне забезпечення, механізм підтримки сфери боргових відносин, напрямки реалізації боргової стратегії, стратегічні завдання та інструменти регулювання сфери боргових відносин.

Основними принципами забезпечення державного регулювання сфери боргових відносин має стати вихід на зовнішні ринки капіталу лише за умови стабілізації внутрішньо-економічної ситуації та підвищення кредитного рейтингу держави; здійснення запозичень КМУ; визначення граничних розмірів державного боргу, порядку щорічного затвердження ВРУ обсягів запозичення та надання державних гарантій; використання додаткових показників боргової політики уряду України; використання індикативної системи спостереження міжнародного фондового ринку; активне управління зовнішнім боргом; маркетингізація зовнішніх запозичень та включення системи маркетингового менеджменту в механізм управління зовнішнім боргом.

Основними напрямками реалізації боргової стратегії можна визначити мінімізацію вартості довгострокових позик та витрат на їх обслуговування, активізація менеджменту боргового процесу, використання активних операцій з борговими зобов'язаннями, отримання міжнародного кредитного рейтингу, модифікація взаємовідносин з МФО у напрямі переходу від кредитних програм до консультативних форм співпраці.

Стратегічною метою уряду має виступати отримання міжнародного кредитного рейтингу інвестиційної категорії, що надасть можливість отримувати досить дешеві фінансові ресурси для фінансування перспективних напрямків державної політики та підвищить загальний рівень конкурентоспроможності країни.

Таким чином складністю розв'язання проблем регулювання зовнішніх запозичень та принципів формування системи управління зовнішнім боргом з метою підвищення міжнародної конкурентоспроможності України потребують подальшого системного наукового дослідження.

Чурсіна Д.М., Лизунова О.М.

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА ЯК ПРІОРІТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Кожна людина є невід'ємною складовою частиною якогось суспільства. В результаті тривалого історичного розвитку цивілізації в суспільстві закономірно виникає держава. Її цінність як соціального блага, проявляється в тому, що вона приносить відчутну користь як суспільству, так і кожному його членові, впевненість насамперед у здатності організувати та впорядкувати малі й великі